

MTIHANI YA MWISHO WA MUHULA WA KWANZA, 2019

Cheti cha Kuhitimu Elimu ya Sekondari Tathmini ya Pili

KISWAHILI KIDATO CHA NNE

KARATASI YA PILI 102/2

MUDA SAA 2½

MAAGIZO

- ✓ Karatasi hii ina sehemu nne. Ufahamu, Ufupisho, matumizi ya lugha na Isimu jamii.
- ✓ Jibu maswali yote katika nafasi uliziachiwa.

KWA MATUMIZI YA MUTAHINI PEKEE

SWALI	UPEO	ALAMA
UFAHAMU	15	
UFUPISHO	15	
MATUMIZI YA LUGHA	40	
ISIMU JAMII	10	
JUMLA	80	

1. UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma kifungu kifuatacho kasha ujibu maswali yanavyofuata

Wakati wananchi katika kila pembe ya dunia waliadhimisha siku ya wapendanao maarufu kama “Valentine Day,” kwa mitindo mbali mbali, hali hiyo ilikuwa tofauti kwa baadhi ya wanaume nchini Kenya, baada ya kulalamika kuhusu kunyanyaswa na wake zao.

Kulingana na mwenyekiti wachama cha kutetea haki za wanaume nchini, idadi ya wanaume wanaopigwa na wake zao imeongezeka mno. Alisema juzi kuwautafiti wa chama chake umeonyesha kuwa harakati za kumpa mwanamke uwezo zimeathiri maadili na kusababisha kuwadharau wanaume. Mwanaharakati huyo alidai kuwa tatizo hilo limechochewazaidinahaliyakuwawanawakewengisasawanakipatokikubwakulikowaumeza o.

Mwisho niwa mwezi polisi walimtia mbaroni mwanamke mmoja mjini Nyeri, baadaya kumshambulia mumewe na kumjeruhi kwa panga. Mwanamme huyo bado anapata

matibabu hospitalini. Yeye alirudi nyumbani kama amevaa miwani ndipo akakatwa katwa usoni na uchunguzi kuhusu tukio hilo bado unaendelea.

Inadaiwa kuwa Zaidi ya wanaume 460,000 walinyanyaswa na wake zao mwaka jana na kwamba utafiti wa shirika la kuwatetea wanaume umeonyesha kuwa kesi nyingi za wanaume kuteswa na wake zao zina ripotiwa katika kati mwanchi.

Hata hivyo, baadhi ya wanaume katika eneo hilo wameunga mkono hatua ya wanawake kuwashambulia waume zao. Wanasema kuwa wanapigwa kwa sababu wamekosa kuwajibika kwa familia zao. Wanadai kuwa wanaume wengi hawajulikani nyumbani kwao. Wake zao wanawajua makasisi ambao hujakuwa ombea kuhusu matatizo ya nyumbani huku mabwanazao wakizama katika ulevi. Wanawake na waume wa Nyeri wametaka serikali kukomesha uuzaji na unywaji wa pombe haramu ambayo imechangia sana katika ugomvi wanyumbani.

Maswali

a) Yape Makala haya anwani inayofaa (alama 1)

.....
.....

b) Eleza sababu za wanaume kupigwa na wanawake katika ndoa (alama 4)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

c) Mwandishi anamaanisha nini anaposema kuwa wanaume wengine hawajulikani nyumbani kwao? (alama 2)

.....
.....
.....

d) Fafanua majukumu ya makasisi katika jamii kwa mujibu wa kifungu hiki (alama 2)

.....
.....
.....

e) Ni mabadiliko yepi yametokea katika asasi ya ndoa kwa mujibu wa kifungu? (alama 3)

.....

.....

.....

.....

f) Eleza maana ya msamiati kamaulivyotumikakifunguni (alama 3)

i) Mwanaharakati

.....

ii) Amevaamiwani

.....

iii) Waliadhimisha

.....

2. UFUPISHO (ALAMA 15)

Ujambazi wa kimataifa ni tatizo linalo wasumbua walimwengu kwa muda mrefu sana. Serikali nyingi zimetumia mapesa mengi kwa miaka mingi sana zikijitahidi kupambana na janga hili. Hata hivyo, fanaka haijapatikana, wala haielekei kuwa itapatika na leo au karne baadaye.

Yamkini tatizo kubwa lililopo ni kuhusu jelezi la dhanaya "Ujambazi" tena "wakimataifa". Hili ni tatizo moja wapo nayapo mengi sana. Tatizo la pili ni kibusi. Kuna wale wafu binafsi na hasa viongozi wanchi kubwa kubwa na serikali zaozilizo jiamini shakuwa ujambazi nibalaa kweli, tena belua, lakini huoni wahuko, wala hauwezi kuwagu sa licha ya kuwashtua wao.

Kulingana na maoni ya watakaburi hao, ujambazi ni wa watu washenzi wasio starabika, wapatikanao katika nchi zisizoendelea bado. Ujambazi wapekee wanaouona unafaa kukabiliwa ni dhidi ya mbubujiko wadawa za kulevya iliosababishwa navinyangarika kutoka nchi hizo maaluniza "ulimwengu watatu". Kulingana na wastaarabu wa nchi zilizoendelea, vinyangarika hivi ndivyo hasa adui mkubwa waustaarabu ulimwengu na ni sharti vifagiliwe mbali bila huruma. Baada ya kusagwa sagwa, ulimwenguni mstaarabu utazidi kutononoka na ahadi ya mbingu hapa ardhi ni itakamilika.

Imani ya watu hawa ya kuwa ujambazi, hata hivyo upo, hauwezi kuwashtua wala kuwatingisha wao ilikuwa kamili na timamu. Ilikuwa kamili na timamu hadi hapo mwezi Septemba terehe kumi na moja, mwaka wa 2001, ndege tatu za abiria zilizo elekea katika majumba mawili ya fahari, yenye urefu wazaidi yaghorofa mia moja na kuya twangi lia

mbali. Mstuko na kimako! Kimako kwa kuwa kabla ya siku hiyo, wa marekani hangeweza kudhani kwamba ingeweze kamataifa lolote au mtu yeyote kuthubutu kuishambulia nchi yao, taifa wasifa lililojihami barabara dhidi ya aina yoyote ile ya uchokozi kutoka pembe yoyote ya dunia.

Hakuna ulimwengu mzima, aliyeamini kuwa marekani ingewezakushambuliwa. Kwa ajili hiyo, mshtuko ulitingisha ardhi yote na huzuni kutanda kote, kama kwamba sayari nzima imeshambuliwa, walasiomarekanipekee.

Mintarafu hiyo ,marekani ilipo lipiza kisasi kwa kuwa unguza Walio kuwemo na wasiokuwemo kwa mabomu hatari huko Afghanistan, idadi kubwa ya watu duniani ilishangilia na kusheherekea. Kwa bahati mbaya, tafsiri ya shambulizi la minara-pachaya New York naileya Pentagon, utiwa uwezo wa Marekani ilizorota. Kuna wengi waliodhani huoni mwanzo wa vita vya Waislamu dhidi ya Wakristo na kwa muda, Waislamu wote wakashukiwa kimakosa kuwa nima jambazi wa kimataifa.

Maswali.

- a) Bila kubadilisha maana, fupisha aya za kwanza.(maneno 65-70) (alama6)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jibu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- b) uKizingatia aya tatu za mwisho, fafania fikira za watu na mambo yote yaliyo tendeka baadaya Septemba 11,2001.(maneno65-70) (alama 7)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jibu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. MATUMIZI YA LUGHA

(alama 40)

- a) Eleza sifa mbili bainifu za sauti /a/ (alama 2)

.....

.....

- b) i) Mofimu ni nini? (alama 2)

.....

.....

- ii) Ainisha mofimu katika kitenzi; (alama 2)

Alimwona

- c) Andika kitenzi chenye muundo ufuatao; (alama 2)
Kiambishi ngeli, wakati uliopita, mzizi, kauli tendwa na kiishio.
.....
.....
- d) Tunga sentensi mbili tofauti kudhihirisha matumizi ya kiimbo. (alama 2)
.....
.....
- e) Ziandike upya sentensi kulingana na maagizo yaliyo banwa. (alama 4)
i) Kijitabu kile kulirushwana kiranja. (Tumia kivumishi kisisitizi cha karibu)
.....
.....
ii) Barabara nyingi zimesakafiwa. (Tumia wakati ujao hali ya mazoea)
.....
.....
- f) Andika sentensi ifuatayo katika usemi halisi (alama 4)
Cherotich aliwahakikishia wazazi wake kwamba angetia bidii katika masomo yake iliapite mtihani wake
.....
.....
- g) Unganisha sentensi zifuatazo kwa kutumia rejeshi-amba (alama 2)
i) Mshukiwa alipelekwa mahakamani
.....
ii) Mshukiwa alichukuliwa hatua
.....
- h) Changanua sentensi ifuatayo kwa mtindo wa jedwali (alama 4)
Mto uliofurika mwaka jana uliwaua mamba wengi
- i) Tambua shamirisho, chagizo nakihusishi katika sentensi (alama 3)
Mgonjwa alitibiwa na daktari jana jioni.

j) Taja ngeli za nomino zifuatazo (alama 2)

i) Sandarusi .....

ii) Saa.....

k) Yakinisha sentensi ifuatayo (alama 2)

Mamlaka makubwa ya Rais haya kwa zijuhudiza upinzani

l) Unda nomino mbili kutokana na kitenzi kifuatacho (alama 2)

La

.....

.....

m) Tunga sentensi kudhihirisha maana za vitate vifuatavyo (alama2)

i) Bure

.....

ii) Pure

.....

n) Andika katika hali ya ukubwa wingi (alama 2)

Msichana mrembo ameolewa na mwanamume hodari.

.....

.....

o) Kamilisha tanakali za sauti zifuatazo (alama 2)

i) Maji yalijaa.....

ii) Barabara imenyooka .....

p) Eleza maana ya mzizi wa kitenzi (alama 1)

.....

.....

4. ISUMU JAMII (ALAMA 10)

a) Lugha rasmi ni nini? (alama 2)

.....

.....

- b) Eleza sababu zozote tatu ambazo huenda zikamfanya mzungumzaji afanye makosa ya kisarufi na kimatamshi (alama 3)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- c) Huku ukitoa mifano mwafaka fafania sifa tano za sajili ya bungeni. (alama 5)

.....

.....

.....

.....

.....

.....